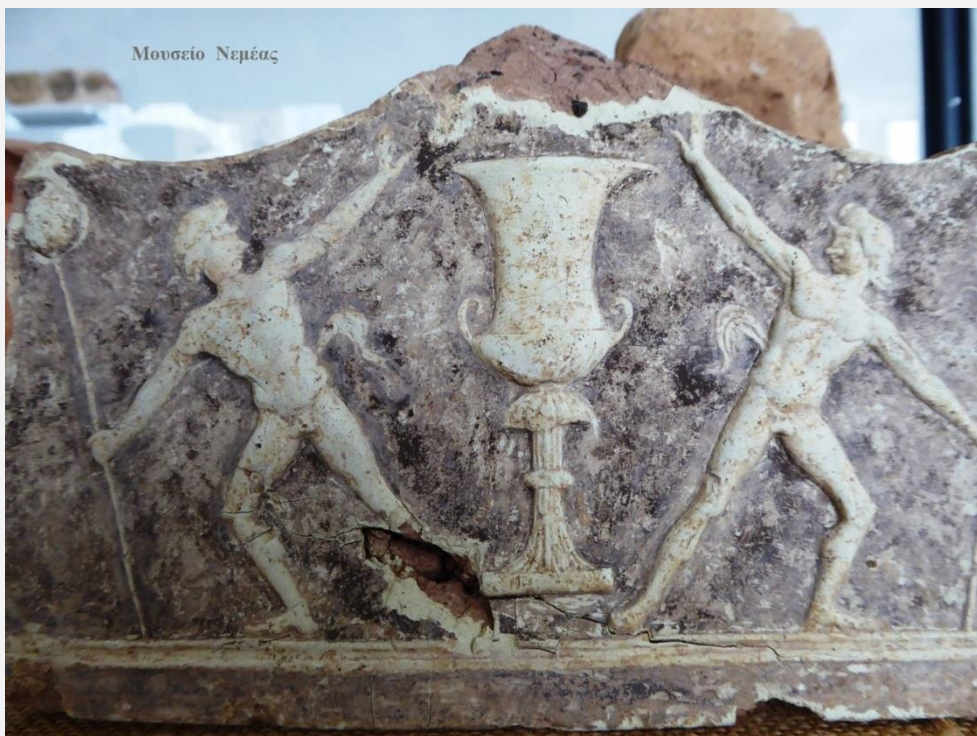
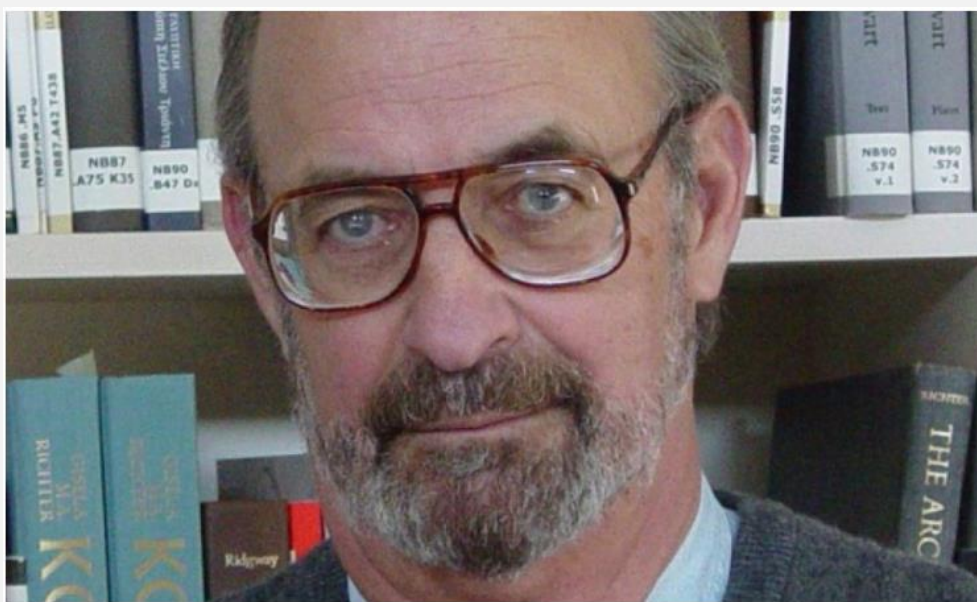

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΨΥΧΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΝΕΜΕΑΣ

Stephen Miller / Στέφανος Μίλλερ, 1942 – 2021

Με ένα ξέχειλο ποτήρι κόκκινο κρασί από τη Νεμέα αποχαιρετούμε τον Αμερικανό-Έλληνα φίλο που οργάνωσε και διεύθυνε τις ανασκαφές στη Νεμέα, αναστήλωσε τις εκεί αρχαιότητες, έχτισε το Μουσείο, θεσμοθέτησε αγώνες, δημιούργησε αρχαιολογικό πάρκο, αγάπησε τους ανθρώπους και τα αμπέλια τους, και μας προσέφερε τον έναν από τους τέσσερις τόπους όπου διεξάγονταν πανελλήνιοι αγώνες. Πολύτιμη και η εργασία του στην αρχαία αθηναϊκή Αγορά. Γεια σου Στέφανε!

Σχετικά με την προσωπικότητά του και το έργο του αναδημοσιεύουμε τρία αποχαιρετιστήρια άρθρα-νεκρολογίες από την εφημερίδα *Η Καθημερινή*

Η Καθημερινή, 11 Αυγούστου 2021

Έφυγε από τη ζωή ο αρχαιολόγος Στέφανος Μίλλερ

**Ο σπουδαίος φιλέλληνας αρχαιολόγος,
που ανέσκαψε και ανέδειξε τον αρχαιολογικό χώρο της Νεμέας**

Πέθανε, σε ηλικία 79 ετών, ο σπουδαίος φιλέλληνας αρχαιολόγος Στέφανος Γκ. Μίλλερ, που ανέσκαψε και ανέδειξε τον αρχαιολογικό χώρο της Νεμέας, ενώ υπήρξε και η ψυχή της Αναβίωσης των Νέμεων Αγώνων. Ο Μίλλερ γεννήθηκε στο Γκόσεν της Ιντιάνα των ΗΠΑ το 1942. Ολοκλήρωσε το πρώτο πτυχίο του στα Αρχαία Ελληνικά στο Κολλέγιο Γουάμπας και το διδακτορικό του στην Κλασική Αρχαιολογία στο Πανεπιστήμιο του Πρίνστον. Μετά από ανασκαφές σε διάφορες τοποθεσίες, συμπεριλαμβανομένης της Ολυμπίας και της Αρχαίας Αγοράς των Αθηνών, ξεκίνησε τις δικές του ανασκαφές στη Νεμέα το 1973.

Κατά τα χρόνια της εργασίας του στη Νεμέα, όχι μόνο διηγήρησε ανασκαφές που έφεραν στο φως σημαντικά ευρήματα, όπως το Στάδιο όπου διεξάγονταν τα Νέμεα, αλλά δημιούργησε και Αρχαιολογικό Πάρκο, κατασκεύασε Αρχαιολογικό Μουσείο και οργάνωσε την έκθεσή του, ενώ ξεκίνησε και την αναστήλωση του Ναού του Δία. Ταυτόχρονα, υπηρετούσε ως καθηγητής Κλασικής Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια στο Μπέρκλεϊ, με εξαίρεση τα έτη 1982-1987, όταν διετέλεσε διευθυντής της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα.

Δημοσίευσε πολλά βιβλία και άρθρα σχετικά με τις ανακαλύψεις του στη Νεμέα, όπως το *Nemea II: The Early Hellenistic Stadium* (University of California Press 2001), καθώς και τα *The Prytaneion: Its Function and Architectural Form* (U.C. Press 1978), *Arete: Greek Sports from Ancient Sources* (U.C. Press 2004), *Ancient Greek Athletics* (Yale University Press 2004) και *The Berkeley Plato* (U.C. Press 2009). Το 2020 κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Καπόν το δίτομο βιβλίο του *Η Νεμέα και εγώ* (επίσης στα αγγλικά *Nemea and Me*), όπου ο συγγραφέας παρουσιάζει τα 46 χρόνια των αρχαιολογικών ανακαλύψεών του, όπως και των αδιάκοπων προσπαθειών για την ανάδειξη και προστασία της αρχαίας Νεμέας.

Είχε ανακηρυχθεί επίτιμος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών, είχε τιμηθεί ως Ταξιάρχης του Τάγματος της Τιμής από τον πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας και είχε αναγνωριστεί ως «Πρόσωπο της Εβδομάδας» από το αμερικανικό τηλεοπτικό κανάλι ABC το 2004. Ο Στέφανος Μίλλερ είχε πολιτογραφηθεί Έλληνας υπήκοος.

Συλλυπητήρια της υπουργού Πολιτισμού

Η υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού, Λίνα Μενδώνη, δήλωσε: «Με την απώλεια του Στέφανου Μίλλερ, η αρχαιολογική έρευνα χάνει έναν σπουδαίο, αφοσιωμένο επιστήμονα και η Ελλάδα έναν μεγάλο φίλο. Ο Μίλλερ αφιέρωσε τη ζωή και το έργο του στην ανακάλυψη και την ανάδειξη των θησαυρών της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Η ανασκαφική του έρευνα στη Νεμέα, το διδακτικό του έργο, η θητεία του ως Διευθυντής της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα, χαρακτηρίζονταν πάντοτε από ένα σημαντικό όραμα, την παράλληλη πορεία της επιστήμης με την αναπτυξιακή διάσταση του Πολιτισμού. Αποχαιρετούμε τον Στέφανο Μίλλερ με θλίψη. Όλοι όσοι τον γνωρίσαμε και συνεργαστήκαμε μαζί του, κρατούμε στη μνήμη μας με σεβασμό και εκτίμηση την επιστημονική του λαμπρότητα, την ανθρωπιά και την προοδευτική του σκέψη».

Ο Στέφανος Μίλλερ στις εκδηλώσεις της 6ης Σύγχρονης Νεμεάδας, το 2016.

Στέφανος Μίλερ: Ο «φρουρός» της αρχαίας Νεμέας

Για την προσωπικότητα, το πάθος και το αξιοσημείωτο έργο του, που άλλαξε τη φυσιογνωμία της αρχαίας Νεμέας, μιλούν στην «Κ» οι άνθρωποι που τον γνώρισαν, εκφράζοντας τη συγκίνησή τους για την απώλεια ενός πολύτιμου φίλου της χώρας.

Γράφει η Μάρω Βασιλειάδου

Ο καθηγητής Στέφανος Μίλερ, ένας από τους διαπρεπέστερους ξένους αρχαιολόγους, ο οποίος αφιέρωσε 40 χρόνια της καριέρας του στην Ελλάδα, έφυγε χθες από τη ζωή σε ηλικία 79 ετών (φωτ. από το έργο του *Η Νεμέα και Εγώ*).

«Ευχαριστώ. Ευχαριστώ όλους. Ευχαριστώ την Ελλάδα». Έτσι, με μεγάλη συγκίνηση, απευθύνθηκε στο κοινό που γέμισε την αίθουσα της Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας ο Στέφανος Γκ. Μίλερ, ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Μπέρκλεϊ της Καλιφόρνιας, τη βραδιά που παρουσιάστηκε το δίτομο έργο του *Η Νεμέα και εγώ* (εκδόσεις Καπόν).

Ήταν 27 Φεβρουαρίου 2020, κι ενώ εκείνο το βράδυ δώσαμε ραντεβού στη Νεμέα, η πανδημία που ενέσκηψε στη ζωή μας, ανέβαλλε διαρκώς την επίσκεψη, μια μοναδική ευκαιρία να μας ξεναγήσει ο ίδιος στον χώρο που, όπως λένε όσοι τον γνώρισαν, αγαπούσε με άσβεστο πάθος. Χθες, μετά την ανακοίνωση του θανάτου του, όλοι εκείνοι που τον συναναστράφηκαν στα πολλά χρόνια του στην Ελλάδα, που εμπνεύστηκαν από την αφοσίωσή του στην **ανάδειξη των αρχαιοτήτων της Νεμέας** –ανάμεσά τους και ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης– τον αποχαιρέτισαν σαν δικό τους άνθρωπο. Η εκδημία του Στέφανου Μίλερ –έφυγε από τη ζωή σε

ηλικία 79 ετών–, ενός από τους διαπρεπέστερους ξένους αρχαιολόγους, ο οποίος αφιέρωσε 40 χρόνια της καριέρας του στην Ελλάδα, σημαίνει για τη χώρα την απώλεια ενός σπάνιου και πολύτιμου φίλου.

Με την υπουργό Πολιτισμού Μελίνα Μερκούρη στα εγκαίνια του Μουσείου της Νεμέας, το 1983 (φωτ. Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών, Τμήμα Αρχείων).

«Πριν από 70 χρόνια, ρώτησα τον πατέρα μου τι θα γίνω όταν μεγαλώσω. Ένας χτίστης, ένας εργολάβος, όπως εσύ; Εκείνος μου απάντησε, δεν ξέρω τι θα γίνεις. Αλλά ξέρω ότι ο Θεός σου έδωσε ζωή για κάποιο λόγο. Αν μπορείς να βρεις αυτόν τον λόγο και να ζήσεις και να προσφέρεις στην κοινωνία, τότε θα περάσεις μια ευτυχισμένη ζωή», είχε πει στην ομιλία εκείνης της παρουσίασης ο Στίβεν Μίλερ, ο οποίος ονομάστηκε Στέφανος πολύ πριν από το 2005, οπότε η πολιτεία του απέδωσε τιμητικά την ελληνική υπηκοότητα. Γιος Μεθοδιστή, γεννήθηκε στο Γκόσεν της Ιντιάνα. Ολοκλήρωσε το πρώτο του πτυχίο στα αρχαία ελληνικά και έκανε το διδακτορικό του στην Κλασική Αρχαιολογία στο Πανεπιστήμιο Πρίνστον. Έπειτα από ανασκαφές σε διάφορες τοποθεσίες, συμπεριλαμβανομένης της **Ολυμπίας** και, επί τέσσερα χρόνια, της **Αρχαίας Αγοράς στην Αθήνα**, ξεκίνησε τις δικές του ανασκαφές στη **Νεμέα το 1973**.

«Το 1972 μάθαμε ότι ο νεαρός καθηγητής από το Πανεπιστήμιο του Μπέρκλεϊ Στίβεν Μίλερ θα έκανε ξανά ανασκαφές στο Ιερό της Νεμέας από το επόμενο έτος, υπό την αιγίδα της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών», θυμάται ο αρχαιολόγος Χαράλαμπος Κριτζάς, επίτιμος διευθυντής του Επιγραφικού Μουσείου, τότε νεαρός επιμελητής της Δ΄ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Ναυπλίου. Η αφήγησή του μάς μεταφέρει στην αρχή της γνωριμίας των δύο ανδρών, που εξελίχθηκε σε θερμή φιλία σχεδόν 50 χρόνων. «Το

ενδιαφέρον της Αμερικανικής Σχολής για τη Νεμέα ήταν αρκετά παλιό. Φανταστήκαμε λοιπόν ότι και ο νέος ανασκαφέας θα έκανε μερικές τομές για 1-2 χρόνια και θα έφευγε. Όμως γρήγορα αντιληφθήκαμε ότι οι προθέσεις του ήταν πολύ σοβαρές και τα σχέδιά του μακροπρόθεσμα. **Ονειρεύτηκε ένα μοναδικό στον κόσμο αρχαιολογικό-αθλητικό πάρκο** με επίκεντρο το Ιερό και βάλθηκε να το πραγματώσει. Πριν αρχίσει τις ανασκαφές φρόντισε να δημιουργήσει τις κατάλληλες υποδομές. Απαλλοτρίωσε για λογαριασμό του ελληνικού Δημοσίου όλη την καλλιεργούμενη έκταση που καταλάμβανε το Ιερό του Διός, καθώς και μια ζώνη γύρω από αυτό, τότε που η αξία της γης ήταν ακόμη χαμηλή. Το ίδιο και για το Στάδιο, που διαγραφόταν ανάμεσα στους αμπελώνες».

Η διαδικασία δεν ήταν εύκολη: αντιμετώπισε γραφειοκρατία και καχυποψία. «Ωστόσο η παρουσία του στο έργο ήταν καταλυτική, και με τη συμβολή του άλλαξε η φυσιογνωμία και η μοίρα του τόπου», μας λέει ο κ. Κριτζάς.

Η επιμονή του, η ακαταπόνητη δραστηριότητα και η εμπιστοσύνη που ενέπνεε στους ανθρώπους, τού χάρισε πιστούς υποστηρικτές, και «απέφερε στην πορεία των δεκαετιών ιδιωτικές χορηγίες άνω των 20 εκατομμύριων δολαρίων για τη Νεμέα», αναφέρει στην «Κ» η κ. Μαρία Χρισταρά, αντιπρόεδρος του Συλλόγου για την Αναβίωση των Νεμέων Αγώνων και επίσης αγαπημένη φίλη του αρχαιολόγου. Εντέλει, στα 35 χρόνια της εργασίας του στη Νεμέα, ο Στέφανος Μίλερ όχι μόνο διενήργησε ανασκαφές που έφεραν στο φως σημαντικά ευρήματα όπως το Στάδιο όπου διεξάγονταν τα Νέμεα, αλλά δημιούργησε και το Αρχαιολογικό Πάρκο, κατασκεύασε το Αρχαιολογικό Μουσείο και οργάνωσε την έκθεσή του, ενώ ολοκλήρωσε την ανασκαφή του Ναού του Διός και δρομολόγησε την αναστήλωσή του. Παράλληλα, υπηρέτησε ως καθηγητής Κλασικής Αρχαιολογίας στο Μπέρκλεϊ, με εξαίρεση τα χρόνια 1982-1987 που διετέλεσε διευθυντής της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα. Το ωραίο του σπίτι, χτισμένο λίγο έξω από τον χωριό Στεφάνι με θέα στον Ναό του Δία, μαζί με άλλη περιουσία του, επιθυμούσε να δωρηθούν στο υπό σύσταση «Ίδρυμα Στέφανος Μίλερ» «με σκοπό να φιλοξενεί φοιτητές που ερευνούν τον αρχαιολογικό χώρο της Νεμέας», διευκρινίζει η κυρία Χρισταρά.

Από την εφημερίδα *Η Καθημερινή* («Αθηναϊκά» 17.08.2021)

Η αρχαία Νεμέα, ο Στέφανος Μίλλερ και η σύγχρονη Κορινθία

Γράφει ο Νίκος Βατόπουλος

Ο Στέφανος Μίλλερ ανείλκυσε την αρχαία Νεμέα στη σύγχρονη ζωή.

Στον Στέφανο Μίλλερ η Ελλάδα οφείλει πολλά και η κληρονομιά του δεν πρέπει ούτε να ξεχαστεί ούτε να υποτιμηθεί. Συχνά, πράξεις μεγάλης ανδρείας, εντιμότητας και προσήλωσης, όπως ήταν η ανέλκυση της αρχαίας Νεμέας στη σύγχρονη προθήκη του πολιτισμού, κινδυνεύουν από τη μεγάλη δημοσιότητα που δημιουργεί εξοικείωση και κόπωση. Ωστόσο, εδώ, όπως και σε άλλες περιπτώσεις της νεότερης Ιστορίας, έχουμε να κάνουμε με την αποτελεσματικότητα ενός φλογερού οραματιστή, όπως ήταν ο Στέφανος Μίλλερ, που έγινε πιο Έλληνας από πολλούς Έλληνες. Ένας πολίτης χρήσιμος προς την κοινωνία, ένας άνθρωπος που άφησε αποτύπωμα. Σήμερα, έχει ενδιαφέρον να αναλογιστούμε πώς η κληρονομιά αυτού του παθιασμένου Αμερικανού μπορεί να συνεχίσει να ωφελεί όχι μόνο τη Νεμέα αλλά και το σύνολο της σύγχρονης Κορινθίας, ενός νομού προικισμένου με ιστορικά τοπωνύμια, περιοχές φυσικού κάλλους και μια θαυμάσια ακτογραμμή, κοντά στην πρωτεύουσα και σε άλλα αξιοθέατα της Πελοποννήσου. Έρχεται, με άλλα λόγια, η στιγμή, έστω και μετά θάνατον, να σταθεί κανείς απέναντι σε ένα έργο που ως σύλληψη και ως αποτέλεσμα γεννά υπεραξία στον τόπο και δημιουργεί το πλεονέκτημα του μοναδικού συνδυασμού ιστορικής παρακαταθήκης και συγκριτικού πλεονεκτήματος για το μέλλον.

Ο Στέφανος Μίλλερ, ανελκύνοντας την αρχαία Νεμέα, γεννώντας εκ νέου τα αρχαία Νέμεα, με όλα εκείνα τα στοιχεία ακόμη και μιας αισθητικής υπερβολής, είχε να πολεμήσει με τους φυσικούς δαίμονες κάθε καινοτόμου προσπάθειας. Το έργο του όμως, ευτυχώς αναγνωρισμένο, παρά τις αντιξοότητες που αντιμετώπισε, κληροδοτείται ως μια εσαεί ευκαιρία για την ευρύτερη περιοχή. Η Κορινθία έχει, ευτυχώς, πολλούς και άξιους ανθρώπους στους χώρους της πολιτικής, της τοπικής αυτοδιοίκησης, της οικονομίας, του πολιτισμού και της παραγωγικής μηχανής, που μπορούν να αντιληφθούν την αξία ενός δικτύου. Ίσως να μην είναι τόσοι όσοι θα είχε ανάγκη ο τόπος, αλλά, όπως και αλλού, έτσι και στην Κορινθία υπάρχει η κρίσιμη μάζα.

Νεμέα. Ναός Νεμείου Διός, 1999. Η Χορωδία και το φωνητικό σύνολο Κορίνθου, όπως το αποτύπωσε σε σκίτσο η Έλλη Σολομωνίδου-Μπαλάνου.

Η Νεμέα, με την εκδημία του οραματιστή της Στέφανου Μίλλερ, ερχόμενη στη δημοσιότητα και πάλι, επανεκκινεί το αίτημα για επαναδιατύπωση του ονόματος της Κορινθίας ως ενός brand που μπορεί να φέρει ευημερία, πλούτο, νέες ιδέες και δημιουργικούς ανθρώπους. Ακόμη και η πόλη της Κορίνθου, ως αστικό κέντρο, μπορεί να ωφεληθεί από μια ευρύτερη ανασυγκρότηση του «προϊόντος» της περιοχής. Πολιτιστικοί φορείς όπως το Καλογεροπούλειο Ίδρυμα και τουριστικές οδοί στην ορεινή και στην παράκτια Κορινθία μπορούν σταδιακά να ενισχύσουν μια νέα ταυτότητα του νομού. Μια ταυτότητα εθνικής και διεθνούς εμβέλειας.

Στο Στάδιο της Ελληνιστικής εποχής,
όπου διεξάγονται κάθε τέσσερα χρόνια τα σύγχρονα Νέμεα

Τα Αποδυτήρια (πάνω) και (κάτω) η Κρυπτή Είσοδος,
η καμαροσκέπαστη σήραγγα που συνδέει τα Αποδυτήρια με το Στάδιο.

Η σύγχρονη ύσπληξ,
ο αρχαίος μηχανισμός άφησης στην εκκίνηση του αθλήματος του δρόμου, στο Στάδιο της Νεμέας

«Με πρωτοβουλία του καθ. του Πανεπιστημίου του Μπέρκλεϊ και ανασκαφέα του Σταδίου της Νεμέας Στέφεν Μίλλερ, έγινε δυνατή η κατασκευή ενός σύγχρονου μοντέλου **ύσπληγος** σε φυσικό μέγεθος, που τοποθετήθηκε στην αρχική του θέση: στη βαλβίδα του αρχαίου Σταδίου της Νεμέας. Η λειτουργία του δοκιμάζεται κατά τη διεξαγωγή των σύγχρονων Νεμέων Αγώνων, που έχουν γίνει πλέον θεσμός και τελούνται κάθε τέσσερα χρόνια, έναν μήνα πριν από τους Ολυμπιακούς. Στα σύγχρονα Νέμεα, που διεξάγονται σύμφωνα με όλους τους τύπους και τους κανόνες των αρχαίων, η ύσπληξ, ύστερα από 2.300 χρόνια, λειτουργεί άψογα, αφού την ίδια μέρα πέφτει και σηκώνεται τουλάχιστον 50 φορές!» (από το άρθρο του αρχαιολόγου Πάνου Βαλαβανίδη, αν. καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, «Υσπληξ, ο μηχανισμός άφησης στα αρχαία στάδια» στο περιοδικό *Αρχαιολογία και Τέχνες* τ. 95 / 2005 σ. 73

Νέμεα στη Νεμέα το 2012

Νέμεα στη Νεμέα τον Ιούνιο του 2016

Για τον «φρουρό της Νεμέας» γράφτηκαν πάρα πολλά, παρά τις τρομερές φωτιές που κατέκαιγαν από τις 3 Αυγούστου τη Βόρεια Αττική, τη Βόρεια Εύβοια, τη Δυτική Πελοπόννησο κι άλλες περιοχές της Ελλάδας. Ενδιαφέροντα στοιχεία για τη ζωή του, καθώς και μερικά αποσπάσματα από συνεντεύξεις του, βρήκαμε σε ένα άρθρο στην ηλεκτρονική έκδοση του αγγλόφωνου *Greek Reporter*. Αναδημοσιεύουμε το μεγαλύτερο μέρος του:

Archaeologist Stephen Miller, Father of Nemean Games Revival, Dies

By Stacy Harris-Papaioannou, August 11, 2021

Following five decades of research and excavations, archaeologist Stephen Miller leaves behind a legacy to Greece and the world of the Nemean Games. Professor Miller died early Wednesday morning following a hemodialysis procedure. He was 79 years old. Recently, his all-too-large heart had been giving him some trouble. The archaeologist, a professor emeritus at the University of California at Berkeley, directed the excavations of Ancient Nemea from 1973 to 2005. Miller became a Greek citizen in 2005.

The retired academic recovered and preserved a vital part of ancient Greek history, and his efforts are nearly as impressive as those same ancients. It all would have been lost if not for Miller. His life's work attests to his complete dedication to the country and its glorious past as a contemporary Philhellene.

Officially retired from academic duties in California since 2004 as an archaeologist, Miller was anything but at rest. He served on the board of the Revival of the Nemean Games Society. He and his wife, Effie, a Greek-American raised in Utah, built a home in Nemea. They divided their time between Greece and the States. When Miller was in Nemea, he was at the site daily. In May, Miller participated in the filming of a documentary about his work in Nemea to be televised in September by ERT, the Greek public broadcasting channel. Miller spoke with "*Greek Reporter*" in May to discuss the second cancellation of the Seventh Revival of the Nemean Games due to the pandemic. "For more than a quarter century I have had the personal thrill of seeing the ancient Nemean Stadium, that I discovered, return to life. To see people of all ages from every corner of the planet put their bare toes in the ancient starting blocks, to see puffs of dust on the ancient track, to hear the stadium echo with the cheers of hundreds of modern voices, and to see 'ancient' runners crowned with wild celery has been gratifying," said the American Archaeologist. "It has made my efforts since 1973 assume a value that I did not predict then," he added.

Minister of Culture, Lina Mendoni, stated "With the loss of Stefanos Miller, archaeological research loses a great, dedicated scientist and Greece a great friend...".

... Miller said “Greece has Exclusive Treasure”

“Greece has one exclusive treasure,” the archaeologist told *Greek Reporter*. “Other places have beautiful seas and beaches. But no place else in the world are there Greek antiquities. The Greek state does not exploit archaeology for its own good,” he added. “But the current government has been better at providing funding. They have provided for winter staff so that visitors to Nemea throughout the entire year can have access to the site as well as the museum”.

Miller made headlines worldwide for his work uncovering the ancient athletic site where the Panhellenic games were held. He also revived the games, as international footraces, open to all, held at the ancient site every four years.

“All of us are Greek somehow, somehow, even if there is no blood or DNA,” the archaeologist of Nemea told *Greek Reporter*.

Two Most Exciting Moments as an American Archaeologist

Miller described two moments as his most exciting in Nemea. “The first came in 1978, when we discovered the tunnel leading into the Stadium”. That proved that the Greeks, of Alexander the Great, knew how to build the arch and vault. He attributes the structures as part of development across the ancient world of Phillip and Alexander of Macedonia. “The next day, we found graffiti, scrawled by ancient athletes, on the walls of the tunnel and began to get real insight into the human side of Greek athletics. And that thrill hasn’t worn off. Every time I walk through that tunnel I get goosebumps,” he added.

The second most exciting moment in his career came in 1996, “standing on the track during the first revival of the Nemean Games, when I heard the runners’ footsteps on the track surface that I had uncovered. I saw people running down the track and heard people shouting, and the place came to life”.

According to Miller, more than 5,000 individuals have participated in the game revivals, from ages 6 to 97, representing 122 nations. Wearing ‘chitones’, a sort of short white tunic, the athletes shed their shoes, walk to the entry of the ancient tunnel leading to the track and take the oath administered by the judges: “To not bring dishonor to themselves, their families or to the Nemean Games. You become a part of Ancient Greece” said Miller, as his eyes watered and his voice broke.

The archaeologist said funding was always his biggest challenge. “Money. And then there was money.” Miller stated, “I suppose in academia we are always complaining about money, but the fact is I’ve raised almost every penny that has gone into Nemea from private donors, and that’s taken a lot of time and a lot of energy. But the donors over the years have become devotees of Nemea, which means they’ve become my students and part of my extended classroom.”

Following initial excavation, archaeologist Miller designed and fundraised to create a museum positioned parallel to the site, for visitors to view the finds from the excavation.

Miller Once Thought of Studying Law, not Archaeology

At one time Miller had considered studies in Law. Instead, he became an agent of the Greek state, buying farmland in the Peloponnese to vouchsafe one of the precursors of today's modern Olympic Games.

Born in Goshen Indiana, archaeologist Stephen Miller started college with the notion of becoming a politician, focusing his studies on Law. At some point, he realized that Law was not the same concept as Justice. Obligated to learn a foreign language for his undergraduate studies at Wabash College in central Indiana, he chose Ancient Greek so that he could read Plato's original words, according to Miller. The Mycenaean Civilization archaeologist Giorgos Milonas was a guest lecturer for two days at Wabash. After hearing Milonas speak, Miller said, "I changed my mind about law and became an archaeologist."

Archaeologist Stephen Miller Mistaken by Locals as Farmer

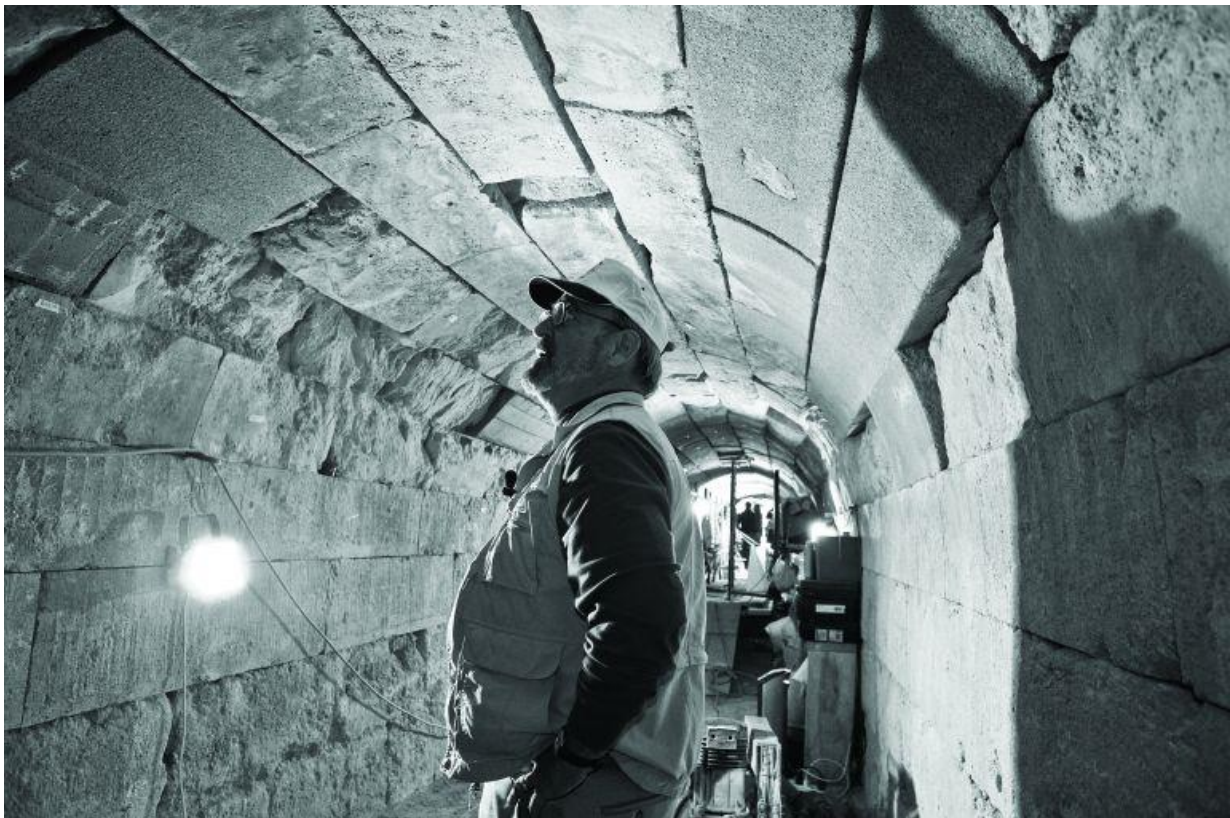
Crossing the country from rural Indiana and studies at Princeton, he was hired to teach at Berkeley. The university gave him the opportunity to tap and develop grants to travel to Nemea. He arrived in Greece in 1973, with the local villagers thinking he was a farmer at first. Archaeologist Miller, upon arrival to Nemea, bought land around the site of the Temple of Zeus from locals. The purpose was to secure any finds for the Greek government and protect the intellectual property rights Berkeley was investing in the excavation. Locals assumed he was going to create a huge farming operation because of the land purchases. Miller said, "I know the project had an impact in one major way, and that was social. When I arrived, there were 300 people in the village, and they were divided into two groups: the rich and the poor." There was one phone and one car in the community. The basic mode of transportation was by family donkey. "The rich were the big landowners, and the poor worked for the rich at their beck and call. There were two families who ruled the roost. There was no external law enforcement, just these families who were the arbiters. I upset the village very badly; the people who had always been the hired hands of these families all of a sudden had other work." They were digging for the excavation four or five months a year. They had more income, which meant that they were independent. You'd hear things in the coffeehouse like, "There's that old shepherd who's sending his daughter off to nursing school. Who does he think he is? It's Miller's fault," he added. Working for the excavation had given the have-nots airs.

According to Miller, the Zeus of Nemea was a sort of shepherd god, not the fire bolt throwing god of Olympus. This deity was a sort of calm protector. Nemea was a swamp that flooded in winter but dried out in summer. It was never inhabited in ancient times, but used exclusively for the games. Nemea etymology dates to the ancient Greek word “nemo” meaning grazing, so it was a place to graze sheep, Miller added.

As an archaeologist, Miller said of his discoveries, “It’s a surprise every time a crummy potsherd comes out of the ground. Do you know what it means to be the first person in 2,000 years to touch something your ancestors have made, to touch that coin or that stone and know that some ancient mason worked on it, smoothed it down, carved the relief that’s seen there? That thrill never leaves.”

Greek Reporter

Μνήμη Στέφανου Μίλλερ

Πολιτιστική Εταιρεία Πανόραμα και Αρχείο (ΑΠΑΝ)

apan.gr